

JADWIGA WANIAKOWA

NAZWY ROŚLIN W *OGÓLNOŚLOWIAŃSKIM ATLASIE JĘZYKOWYM (OLA)* JAKO MATERIAŁ DO BADAŃ NAD FITONIMIĄ SŁOWIAŃSKĄ

COBISS: 1.02

Poimenovanja rastlin v Slovanskem lingvističnem atlasu (OLA) kot gradivo za raziskave slovanskih fitonimov

Poglavitni namen prispevka je predstavitev Slovanskega lingvističnega atlasa kot gradivskega vira za raziskovanje slovanske fitonimije. Osvetlitev bogatega narečnega gradiva s področja fitonimov, zbranega v leksično-besedotvornih zvezkih OLA, prikazuje njegovo izjemno uporabnost ne le v sinhronih, temveč tudi v zgodovinsko-primerjalnih raziskavah, ki obravnavajo slovanska poimenovanja rastlin. Gradivo hkrati predstavlja odlično osnovo za primerjalne študije fitonimov v drugih evropskih jezikih.

Ključne besede: narečna poimenovanja rastlin, slovanski jeziki, jezikovni atlasi, dialektologija, lingvistična geografija

Plant Names in the *Slavic Linguistic Atlas (OLA)* as Material for Studying Slavic Phytonyms

The chief aim of this article is to present the *Slavic Linguistic Atlas* as a source of material for the study of Slavic phytonyms. Shedding light on the rich dialect material on phytonyms collected in the lexical and word-formational OLA volumes demonstrates its exceptional applicability not only in synchronic studies, but also in historical comparative studies of Slavic plant names. At the same time, the material is an excellent basis for comparative study of phytonyms in other European languages.

Keywords: dialect names of plants, Slavic languages, linguistic atlases, dialectology, linguistic geography

Geografija lingwistyczna jest współcześnie niemodnym działem językoznawstwa. Młodsze pokolenia językoznawców, pochłonięte nowymi osiągnięciami naukowymi w zakresie na przykład lingwistyki korpusowej, nowych metodologii językoznawstwa synchronicznego i na wskroś nowoczesnych teorii lingwistycznych, nie mają ochoty sięgać do danych materiałowych zawartych w tradycyjnych atlasach językowych, których czasy świetności naukowej, w ich opinii, dawno minęły.

Nic dziwnego, geografia lingwistyczna rozwinęła się ponad sto lat temu. Jej twórca, Jules Gilliéron (1854–1926), wyłożył jej zasady w roku 1912. Wtedy jego poglądy, trzeba przyznać, dość radykalne, budziły sporo kontrowersji, a pierwsze atlasy językowe i metody zbierania materiału gwarowego, wywoływały duże

Prispevek je bil predstavljen na 3. Slovenskem dialektološkem posvetu (SDP 3), ki sta ga 11. in 12. februarja 2016 v Ljubljani organizirala Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in Oddelek za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

emocje. Gilliéron twierdził mianowicie, zresztą zgodnie ze stanem faktycznym, że język jest nierównomiernie zróżnicowany terytorialnie i że należy badać zasięgi geograficzne cech i zjawisk językowych. Najbardziej jednak ryzykowna wówczas wydawała się jego teza, że nie istnieją odrębne dialekty, bo zjawiska językowe płynnie przechodzą jedno w drugie i nie ma wyraźnych granic dialektalnych (por. Gilliéron – Roques 1912). W końcu jego teoria zyskała sobie wielu zwolenników w Europie, a pierwsze atlasy językowe, *Petit atlas phonétique du Valais roman (sud du Rhône)* (1881), autorstwa Gilliérona, i opracowany wspólnie z É. Édmontem dziewięcioletni *Atlas linguistique de la France* (1902–1910) stały się wzorem dla szybko powstających tego typu opracowań dla innych obszarów Europy i wielu prac teoretycznych. W ten sposób geografia lingwistyczna stała się obiecującym i atrakcyjnym działem językoznawstwa w XX wieku. Potem, wraz z postępem techniki i wykształceniem się nowych metod badawczych w językoznawstwie, zaczęła stopniowo być postrzegana jako przestarzała i mało nowoczesna, a wyniki przedstawiane w atlasach przestawały być interesujące dla większości badaczy.

Tymczasem atlasy językowe są doskonałym źródłem do pozyskiwania materiałów gwarowych. Są one jednak stosunkowo rzadko i w niewielkim stopniu wyzyskiwane w badaniach zarówno dialektologicznych, jak i historyczno-porównawczych. Panuje bowiem powszechnie, niepisana i niewyrażana głośno, opinia, że atlasy to przeżytek, że są mało dostępne, niewygodne w użyciu ze względu na duże rozmiary, mało czytelne i trudno cokolwiek w nich znaleźć.

Zadaniem niniejszego tekstu jest wykazanie, że wartość atlasowych materiałów leksykalnych jest nie do przecenienia z wielu względów. Podstawową ich zaletą jest fakt, że są one dokładnie określone (zdefiniowane) poprzez tytuły map i precyzyjnie zlokalizowane geograficznie. Inną, niezwykle ważną cechą, jest ukazanie zasięgu geograficznego danej formy czy danego zjawiska językowego. Leksyka gwarowa zawarta w atlasach ma w związku z tym niewątpliwą przewagę nad materiałami z kartotek powstających słowników gwarowych, które często nie są ściśle zdefiniowane, a ich lokalizacja geograficzna nie jest dokładnie określona.

Ścisłe zdefiniowanie i dokładna lokalizacja geograficzna leksyki gwarowej są szczególnie ważne zwłaszcza w badaniach nad nazwami roślin, gdzie identyfikacja, czyli przyporządkowanie danemu gatunkowi rośliny określonej nazwy, jest niebagatelnym problemem. Od identyfikacji gatunków roślin zależy bowiem wartość badań.¹ Jest to podstawa wszelkich dociekań w zakresie fitonimii. W związku z tym atlasy językowe są znakomitymi źródłami nazw roślin, bo poprzez swoją strukturę zapewniają z jednej strony pełną wiarygodność zgromadzonego

1 Nie może być bowiem mowy o naukowych dociekaniach językoznawczych dotyczących jakiegokolwiek nazwy rośliny, jeśli nie wiadomo, do jakiego rodzaju czy gatunku botanicznego się ona odnosi. Nazwy roślin, które nie zostały przyporządkowane do konkretnych gatunków roślin czy choćby do określonych ich rodzajów, nie powinny być w ogóle brane pod uwagę w badaniach lingwistycznych nad fitonimią.

materiału fitonimicznego, z drugiej zaś dokładny zasięg geograficzny prezentowanych form.

Warto podkreślić też, że obecnie dostępność materiałów atlasowych jest dużo większa niż dawniej, bowiem są one zazwyczaj opublikowane na stronach internetowych instytucji naukowych. Atlasy wyposażone są zwykle w bardzo pomocne indeksy i spisy treści, co znacznie ułatwia ich szybkie przeszukiwanie. W ten sposób współcześnie narzekania na niewielką dostępność atlasów i ich niefunkcjonalność stają się mitem, tym bardziej że część obecnie opracowywanych atlasów ma od początku postać cyfrową, dostępną on-line i w dodatku często interaktywną. W ten sposób geografia lingwistyczna staje się teraz również nowoczesnym działem językoznawstwa.

Ogólnosłowiański atlas językowy (OLA), czyli *Общеславянский лингвистический атлас* (ОЛИА), którym się tu zajmuję jako przykładem, ukazuje się drukiem od roku 1978. Na temat atlasu powstała duża literatura, nie miejsce tu jednak, by ją szczegółowo przytaczać, poprzestaną więc na wymienieniu jedynie kilku autorów. O atlasie pisali między innymi A. Basara i B. Falińska (1977), J. Basara (1977; 1997), H. Popowska-Taborska (1980) i J. Siatkowski (2002). Nie ma miejsca też na dokładniejszą charakterystykę atlasu. Podaję tylko najważniejsze dane. Atlas obejmuje wszystkie języki słowiańskie. Notuje materiał z około 850 miejscowości w całej Słowiańszczyźnie. Zaznaczyć przy tym trzeba, że materiały pochodzą też z miejscowości położonych poza granicami państw słowiańskich, jak na przykład ze słowiańskich punktów na terenie Węgier, Grecji, Austrii czy Rumunii. Jest notowany na mapach oczywiście gwarowy materiał łużycki. Metoda podawania materiału jest następująca: zapisy wszystkich form gwarowych z ponad 800 miejscowości² z całej Słowiańszczyzny są umieszczone na osobnej stronie, po której następuje mapa prezentująca lokalizację geograficzną materiału.

Atlas ukazuje się w dwóch seriach, leksykalno-słotwórczej – dotychczas wydano 8 tomów: *Świat zwierzęcy* (1988), *Hodowla zwierząt* (2000), *Świat roślinny* (2000), *Zawody i życie społeczne* (2003), *Gospodarstwo domowe i przygotowanie jedzenia* (2007), *Człowiek* (2009), *Gospodarstwo wiejskie* (2012), *Zwyczaje ludowe* (2015),³ i fonetyczno-gramatycznej – dotychczas się ukazało również 8 tomów.⁴

Atlas dostarcza danych materiałowych zarówno do rozważań diachronicznych (etnogeneza Słowian, wczesne podziały dialektalne słowiańskiego obszaru językowego, powstawanie poszczególnych grup i języków słowiańskich), jak i synchronicznych, związanych z typologią językową (analiza fonologiczna, morfologiczna i semantyczna). Dotychczas wydane tomy OLA pozwoliły na roz-

2 Zwykle są jakieś luki w materiale, bo nie zawsze udawało się zebrać dane ze wszystkich 853 miejscowości słowiańskich.

3 Dokładne dane bibliograficzne poszczególnych tomów atlasu i ich rosyjskie tytuły znajdują się niżej w wykazie literatury.

4 Nie wymieniam tytułów z tej serii, ponieważ nie mają nic wspólnego z tematem niniejszego tekstu.

strzygnięcie wielu spornych kwestii z zakresu słowiańskiej fonetyki porównawczej oraz na uściślenie zasięgów poszczególnych faktów fonetycznych. Atlas stanowi też dobrą podstawę do szczegółowych badań leksykalnych. W oparciu o dane językowe zaczerpnięte z poszczególnych tomów powstało wiele monografii, można tu przykładowo wymienić prace B. Falińskiej (2001), J. Siatkowskiego (2004; 2005; 2012) i T. Vendiny (2009).

Atlas może pełnić tak ważną rolę w badaniach językoznawczych, ponieważ mapy atlasowe nie tylko zawierają umiejscowiony geograficznie materiał leksykalny, ale także zawierają zapisy morfonologiczne poszczególnych form, które pozwalają określić ich budowę słowotwórczą, morfologiczną oraz pochodzenie. Ponadto ukazują pożyczki leksykalne wraz ze źródłem ich pochodzenia. Mapy pozwalają też wyciągać wnioski na temat określeń sporadycznych, pojawiających się pojedynczo w zebranych materiale, bowiem i takie formy są zanalizowane w atlasie od strony morfonologicznej. Jak wspomniałam wyżej, materiał leksykalny jest ściśle określony poprzez tytuły map. Warto tu jeszcze podkreślić, że w podtytułach map znajdują się zawsze odpowiedniki literackie danych form gwarowych ze wszystkich języków słowiańskich. Jest to dodatkowy czynnik identyfikujący i porządkujący zebrany materiał wyrazowy.

Materiał atlasowy, czyli poszczególne tomy atlasu, co niesłychanie ważne, jest dostępny obecnie na stronach internetowych:

- ola.zrc-sazu.si
- www.slavatlas.org

W związku z tym atlas jest osiągalny bez problemu na całym świecie bez konieczności udawania się do biblioteki. Mamy tu do czynienia z retrodygitalizacją. Forma drukowana atlasu jest dostępna w plikach pdf. Oprócz samego atlasu opublikowano także jego kwestionariusz (*Вопросник*). Czytelnik ma więc możliwość dowiedzenia się, w jaki sposób zadawano pytania, aby uzyskać określony materiał.

Zasoby leksykalne *Ogólnosłowiańskiego atlasu językowego* w zakresie słowiańskiej fitonimii gwarowej znajdują się głównie w tomie trzecim atlasu zatytułowanym *Świat roślinny* (2000) i w tomie czwartym, pod tytułem *Gospodarstwo wiejskie* (2012).

Nazwy roślin, zawarte w tomie trzecim, to nazwy drzew, krzewów i roślin zielnych. Od razu należy zaznaczyć, że są to zwykle (z nielicznymi wyjątkami) nazwy odnoszące się do rodzajów roślin, nie zaś do ich gatunków, zatem mamy na przykład mapę dotyczącą słowiańskich gwarowych nazw *dębu* (*Quercus*), a nie – przypuśćmy – dwie osobne mapy, odnoszące się do *dębu bezszypułkowego* (*Quercus petraea* (Matt.) Liebl.) i *dębu szypułkowego* (*Quercus robur* L.). Jest to słuszne podejście, bowiem użytkownicy gwar z reguły nie rozróżniają gatunków roślin, dysponując nazwami przyporządkowanymi do gatunków, które akurat rosną w okolicy (szerzej na ten temat, por. Waniakowa 2012: 34). W ten sposób tenże tom atlasu pokazuje zasięgi geograficzne słowiańskich gwarowych nazw odnoszących

się do następujących rodzajów drzew: *sosny* (Pinus), *świerku* (Picea), *jodły* (Abies), *dębu* (Quercus), *osiki* (Populus tremula L., nazwa gatunku),⁵ *topoli* (Populus) i *olchy* (Alnus). W tomie tym znajduje się też kilka map poświęconych słowiańskim gwarowym nazwom krzewów, jak *jałowiec* (Juniperus), *malina* (Rubus), *jeżyna* (Rubus plicatus W. et N.),⁶ *leszczyna* (Corylus), *tarnina* (Prunus spinosa L., nazwa gatunku).⁷ W trzecim tomie OLA widzimy też kilka map poświęconych gwarowym słowiańskim nazwom niektórych roślin zielnych, jak *poziomka* (Fragaria), *borówka czernica* (Vaccinium myrtillus L., nazwa gatunku), *borówka brusznica* (Vaccinium vitis-idaea L., nazwa gatunku), *mniszek pospolity* (Taraxacum officinale Web., nazwa gatunku), *babka* (Plantago) i *niezapominajka* (Myosotis). Na końcu tomu trzeciego znajdują się prócz tego dodatkowe indeksy form, które nie zostały pokazane na mapach. Jest to materiał leksykalny zebrany ze wszystkich punktów (eksplorowanych miejscowości) OLA, odnoszący się do trzech drzew: buka, brzozy i wierzy, jednego krzewu – bzu i jednej rośliny zielnej: *macierzanki* (Thymus). Tylko nazwy tej ostatniej są interesujące dla badacza fitonimii, bo pozostałe indeksy obejmują jedynie kontynuanty określonych rdzeni prasłowiańskich: *buky, *berza, *vьrba, *bьzь.

Niezwyczajnie przydatny dla badacza fitonimii jest zbiorczy indeks wszystkich uogólnionych zapisów morfonologicznych występujących na mapach tomu wraz z numerami stosownych map. Można tam z łatwością odnaleźć interesujące czytelnika nazwy roślin i potem obejrzeć je na mapach.

Nazwy roślin pojawiają się też w czwartym tomie *Ogólnosłowiańskiego atlasu językowego* zatytułowanego *Gospodarstwo wiejskie*. Są to nazwy odnoszące się do drzew owocowych, jak *jabłoń* (Malus), *grusza* (Pyrus) i *śliwa* (Prunus). Jest mapa poświęcona słowiańskim gwarowym nazwom *winorośli* (Vitis) oraz liczne mapy obrazujące zasięgi geograficzne nazw roślin zielnych, w przeważającej większości – roślin uprawnych. Należą tu mapy odnoszące się do nazw następujących roślin: *kapusta warzywna* (głowiasta) (Brassica oleracea L., capitata, nazwa gatunku), *burak zwyczajny* (Beta vulgaris L., nazwa gatunku), *ogórek siewny* (Cucumis sativus L., nazwa gatunku), *dynia zwyczajna* (Cucurbita pepo L., nazwa gatunku), *pomidor zwyczajny* (Solanum lycopersicum L., nazwa gatunku), *cebula zwyczajna* (Allium cepa L., nazwa gatunku), *czosnek pospolity* (Allium sativum L., nazwa gatunku), *słonecznik zwyczajny* (Helianthus annuus L., nazwa gatunku), *żyto* (Secale), *pszemica* (Triticum), *jęczmień* (Hordeum), *owies* (Avena), *kukurydza* (Zea), *gryka* (Fagopyrum), *ziemniak* (Solanum tuberosum L., nazwa gatunku). Tom obejmuje także

5 Osika jest właściwie gatunkiem topoli, inaczej topola drżąca (Populus tremula L.). Jest to jedyny gatunek drzewa zmapowany w atlasie. Inne mapy dotyczą nazw rodzajów drzew (por. wyżej).

6 Według systematyki botanicznej jest to właściwie gatunek rodzaju *maliny* (Rubus), zatem mapowanie nazw w tym wypadku należy do nielicznych przypadków mapowania nazw gatunku rośliny w OLA.

7 Jest to właściwie śliwa tarnina, czyli gatunek *śliwy* (Prunus), a zatem jeden z rzadkich przypadków mapowania nazw gatunku rośliny w OLA.

słowiańskie gwarowe nazwy kilku roślin zielnych, jak: *pokrzywa* (*Urtica*), *chaber bławatek* (*Centaurea cyanus* L., nazwa gatunku) i *koniczyna* (*Trifolium*).

Oprócz zbiorczego indeksu uogólnionych zapisów morfonologicznych występujących na mapach na końcu tomu (analogicznie do omówionego wyżej tomu trzeciego) jest także indeks a tergo tychże zapisów, który jest niezwykle cenny dla badaczy zajmujących się słowotwórstwem, w tym słowotwórstwem nazw roślin. W szczególności indeks ten pozwala na zestawienie różnych formacji słowotwórczych w zakresie nazw roślin i wyciągnięcie wniosków na przykład co do najbardziej produktywnych przyrostków.

Jak widać z tego pobieżnego przeglądu, atlas obejmuje dość dużo rodzajów i gatunków roślin. Jeśli sobie uświadomimy, że gromadzi na każdej mapie nazwy gwarowe danej rośliny z około 800 miejscowości z całej Słowiańszczyzny, map zaś w obu wymienionych tomach jest kilkadziesiąt, otrzymujemy materiał olbrzymi. Trzeba podkreślić, że w dodatku jest to materiał w znacznym stopniu opracowany leksykologicznie, słowotwórczo, morfologicznie oraz etymologicznie. Każda mapa bowiem zaopatrzona jest w komentarz i legendę, które są bardzo dobrym, bo wieloaspektowym, opracowaniem poszczególnych nazw. Po pierwsze, pozwalają one podzielić zgromadzony materiał pod względem etymologicznym na różne rdzenie i derywaty od nich, które są reprezentowane na mapie przyporządkowanymi im różnego kształtu znakami. Po drugie, uogólnione (umowne) zapisy morfonologiczne form, odpowiadające stanowi późnoprąsłowiańskiemu, pozwalają czytelnikowi na dogłębną analizę budowy słowotwórczej nazw i ich morfologii. Ukazują one też, zaznaczone poprzez nawiasy, formy zapożyczone, które są w dalszej części komentarza dość szczegółowo objaśniane, to znaczy czytelnik może się dowiedzieć, z jakiego języka i z jakiego konkretnie obcego wyrazu wywodzi się dana nazwa.

Przy tym mapy ukazują oczywiście zasięgi terytorialne poszczególnych nazw. Można więc z nich też wyciągnąć wnioski na temat wpływów i powiązań językowych w zakresie nazw roślin. To wszystko daje podstawę do wielostronnych, dogłębnych badań nad słowiańską fitonimią, zarówno synchronicznych, jak i – może nawet przede wszystkim – diachronicznych i porównawczych.

Wśród map atlasowych dotyczących nazw roślin przeważają mapy onomazjologiczne, ale występują też mapy motywacyjne. Można tu przykładowo wymienić onomazjologiczną mapę nazw *chabra bławatka* (*Centaurea cyanus* L.) i odpowiadającą jej mapę motywacyjną, niezwykle interesującą dla badacza motywacji semantycznej nazw roślin, paralelizmów motywacyjnych w nazwach roślin i ich mechanizmów nominacyjnych (obie mapy znajdują się w czwartym tomie atlasu *Gospodarstwo wiejskie*).⁸

8 Jak wiadomo, mechanizmy nominacyjne i motywacja semantyczna nazw roślin są dosyć skomplikowane, zwłaszcza, jeśli weźmie się pod uwagę nazwy metaforyczne, wpływ tabu, związek z wierzeniami i religią (szerzej o tym por. Waniakowa 2012: 63–118).

Aby unaoczyć wszystkie zalety gwarowego materiału leksykalnego z zakresu nazw roślin, zgromadzonego w OLA, należałoby właściwie po tych wszystkich uwagach przykładowo przedstawić dokładnie którąś z map, jednak przekracza to niestety ramy niniejszego tekstu. Zaprezentowanie bowiem jakiegokolwiek mapy dotyczącej nazw określonej rośliny i jej dokładna analiza połączona z wyciągnięciem wniosków (etymologicznych, morfologicznych, motywacyjnych itd.), wypływających z jej treści, stanowiłyby osobny, całkiem obszerny artykuł.⁹ Warto zdać sobie sprawę, że jeśli map dotyczących fitonimii jest w OLA kilkadziesiąt (por. wyżej), to prezentacja wszystkich map i ich wielostronna analiza zajęłaby spory wolumin poświęcony słowiańskim gwarowym nazwom roślin. Skoro zatem szczegółowa analiza materiału leksykalnego z zakresu fitonimii w OLA byłaby obszernym tomem, nie sposób objąć jej nawet w serii artykułów. Z tego względu tu pragnę jedynie zasygnalizować ważność atlasu jako źródła słowiańskich gwarowych nazw roślin.

Sądząc, że powyższe uwagi, charakteryzujące jakość i przydatność materiałów leksykalnych dotyczących nazw roślin w OLA, są dostatecznie przekonujące, aby uznać ten atlas za cenne źródło w znacznym stopniu opracowanych gwarowych fitonimów słowiańskich. Warto podkreślić jeszcze ich przydatność do badań historyczno-porównawczych, w tym etymologicznych. Wnioski płynące z tego rodzaju analizy mogą być wykorzystane przy badaniach słowiańskich nazw roślin na tle nazw europejskich. Materiał słowiański w tym zakresie wykazuje bowiem znaczne zbieżności z analogiczną leksyką europejską. Uwidaczniają się mianowicie bardzo dawne związki motywacyjne w zakresie nazw roślin, wywodzące się z uwarunkowań historycznych oraz europejskiej wspólnoty kulturowej, opartej na tradycji greckiej i łacińskiej oraz – później – na wspólnym podłożu religijnym. Przy analizie ujawniają się też dość liczne zapożyczenia, w tym pożyczki dawne, z łaciny i greki, mające źródło w historycznych, jeszcze przedlinneuszowskich, nazwach roślin. Ogromną rolę grają tu także dawne kalki z łaciny (i greki), obecne do dziś w słowiańskim gwarowym materiale fitonimicznym, a możliwe do wykrycia jedynie poprzez dogłębną analizę historyczno-porównawczą słowiańskich, europejskich i dawnych, przedlinneuszowskich, łacińskich nazw roślin. Wiarygodny słowiański materiał do takiej analizy zapewnia właśnie *Ogólnosłowiański atlas językowy* (OLA).

LITERATURA I ŹRÓDŁA

Basara – Falińska 1977 = Anna Basara – Barbara Falińska, Z prac nad Ogólnosłowiańskim atlasem językowym, *Polonica* 3 (1977), 227–240.

Basara 1977 = Jan Basara, Ogólnosłowiański atlas językowy, *Poradnik Językowy* 6 (1977), 247–262.

Basara 1997 = Jan Basara, Polska tradycja dialektologiczna w rodzinie języków słowiańskich, w: *Tradycja badań dialektologicznych w Polsce*, pod red. Henryki Sędziak, Olsztyn: Wyższa Szkoła Pedagogiczna, 1997, 9–13.

⁹ Próbą takiej analizy, opartej także na jednej z map OLA, jest artykuł o niektórych słowiańskich dialektalnych nazwach *babki* (Plantago), por. Waniakowa 2011: 149–160. Zanalizowanie wszystkich, obecnych na mapie atlasu, nazw tej rośliny zajęłoby dużo więcej miejsca.

- Falińska 2001** = Barbara Falińska, *Leksyka dotycząca hodowli na mapach ogólnosłowiańskiego atlasu językowego I: substantiva, II: verba i adiectiva*, Białystok: Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu w Białymstoku, 2001.
- Gilliéron 1881** = Jules Gilliéron, *Petit atlas phonétique du Valais roman (sud du Rhône)*, Paris: H. Champion, 1881.
- Gilliéron – Édmont 1902–1910** = Jules Gilliéron – Édmond Édmont, *Atlas linguistique de la France* 1–9, Paris: H. Champion, 1902–1910.
- Gilliéron – Roques 1912** = Mario Roques, *Études de géographie linguistique d'après l'Atlas linguistique de la France*, Paris: H. Champion, 1912.
- OLA 3** = *Общеславянский лингвистический атлас: серия лексико-словообразовательная 3: Растительный мир*, гл. ред. А. И. Подлужный, Минск, 2000.
- OLA 4** = *Общеславянский лингвистический атлас: серия лексико-словообразовательная 4: Сельское хозяйство*, red. A. Ferenciková et al., Bratislava, 2012.
- Popowska-Taborska 1980** = Hanna Popowska-Taborska, *Obszcześlawianskij lingwistyczny atlas*. Wstupitielnyj wypusk. Obszczije principy, sprawocznyje materiały. Moskwa 1978, ss. 254, *Polonica* 6 (1980), 291–299. – Recenzja.
- Siatkowski 2002** = Janusz Siatkowski, *Ogólnosłowiański atlas językowy, Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze* 13–14 (2002), 367–371.
- Siatkowski 2004** = Janusz Siatkowski, *Studia nad wpływami obcymi w ogólnosłowiańskim atlasie językowym*, Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2004.
- Siatkowski 2005** = Janusz Siatkowski, *Słowiańskie nazwy wykonawców zawodów w historii i dialektach*, Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2005.
- Siatkowski 2012** = Janusz Siatkowski, *Słowiańskie nazwy części ciała w historii i dialektach*, Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Polonistyki, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2012.
- Vendina 2009** = Татьяна Вендина, *Русские диалекты в общеславянском контексте: лексика*, Москва, 2009.
- Waniakowa 2011** = Jadwiga Waniakowa, *O pewnych słowiańskich dialektalnych nazwach babki 'Plantago'*, *Rocznik Sławistyczny* 60 (2011), 149–160.
- Waniakowa 2012** = Jadwiga Waniakowa, *Polskie gwarowe nazwy dziko rosnących roślin zielnych na tle słowiańskim: zagadnienia ogólne*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2012.

POVZETEK

Poimenovanja rastlin v Slovanskem lingvističnem atlasu (OLA)

kot gradivo za raziskave slovanskih fitonimov

Prispevek predstavlja jezikovne atlase kot vire narečnega gradiva. Prikazane so prednosti leksikalnega gradiva iz atlasa s poudarkom na njegovi uporabnosti v raziskavah fitonimov. Bogastvo leksike s področja slovanskih narečnih poimenovanj rastlin je ponazorjeno na primeru Slovanskega lingvističnega atlasa. Poimenovanja rastlin, ki so obravnavana v atlasu, so tako lahko predmet primerjalnih, motivacijskih, semantičnih in etimoloških raziskav s področja slovanske fitonimije, obenem pa lahko predstavljajo predmet raziskav za posamezne slovanske jezike. Natančna zemljepisna določitev poimenovanj omogoča ugotovitev področij njihovih pojavljanj in tudi raziskovanje njihovih soodvisnosti oz. medsebojnih povezav. Gradivo je zaradi natančne identifikacije rastlin zanesljivo, kar daje raziskavam trdne temelje. Velika količina slovanskega gradiva je lahko hkrati izjemna osnova za primerjalne študije z neslovanskimi fitonimi, v zvezi s čimer so mogoče raziskave prevzetih poimenovanj in kalkov, pa tudi paralelizmov na področju semantičnih motivacij poimenovanj.